

УДК 378.1:004.738.5

Г.М. РЖЕВСЬКИЙ,

*кандидат психологічних наук, доцент, докторант,
доцент кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті
Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ)*

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті визначено ступінь розробки проблеми дослідження впливу Інтернет-середовища на навчальну діяльність студентської молоді в сучасних умовах. Визначено особливості позитивного та негативного впливу Інтернет-середовища. З'ясовано вплив окремих складових Інтернет-середовища на навчальну діяльність студентів. Визначено думку студентів та викладачів щодо переліку сайтів та їх користі для навчання та професійної діяльності. Розроблено педагогічні рекомендації щодо запобігання негативному впливу Інтернет-середовища.

Ключові слова. Інтернет-середовище, студенти, навчальна діяльність, позитивний та негативний вплив, рекомендації.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтенсивно відбувається інформатизація навчального процесу в університетах України. Комп'ютеризація та інтернетизація суспільства не оминули стороною і сучасну освіту. Сучасні інформаційно-комунікаційні, комп'ютерні, електронні, цифрові та Інтернет-технології інтенсивно впроваджуються в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів. Особливо яскраво на фоні інтенсивного розвитку сучасних технологій виділяється глобальна Інтернет-мережа. Студентська молодь є активним користувачем Інтернет-середовища. Сучасний навчальний процес приводить до інтернетизації життєвого простору студентів. Розвиток Інтернет-середовища відкрив нові перспективи удосконалення освітнього процесу, традиційні методи навчання доповнюються новими сучасними формами і методами навчання на основі використання Інтернету, електронно-комп'ютерних мереж і телекомунікаційних засобів. Найбільш розповсюдженою є саме дистанційна форма навчання.

Вплив Інтернету на сучасну студентську молодь з кожним днем стає все більш помітним і безпосередньо впливає як на міжособистісні стосунки, життєвий простір, так і на навчально-освітній процес.

Інтернет, у першу чергу, надає великий масив інформації, а, як відомо, інформація – це дуже потужне знаряддя в сучасному світі, а інколи навіть зброя. У зв'язку з цим виникає питання: настільки необхідним і, звичайно ж, науково продуманим є вплив на молодь інтенсивного розвитку сучасної обчислювальної техніки, комп'ютерних мереж і нових інформаційних технологій.

У сучасних умовах навчального середовища ми спостерігаємо прояви проблеми так званого «зомбування» сучасної молоді як комп'ютерними іграми, так і Інтернетом в цілому. У нашому дослідженні визначено позитивний і негативний вплив Інтернет-середовища на навчальну діяльність студентської молоді університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зміст причин, механізмів формування, критеріїв і стадій залежної поведінки вивчали Я. Гілінський, А. Гоголева, А. Єгоров, Ц. Короленко, В. Менделевич, Н. Мехтіханова, Г. Старшенбаум, В. Шабаліна [3, 4, 10]. Психологічні характеристики студентської молоді, сприяючі розвитку залежної поведінки, досліджува-

ли Г. Абрамова, О. Безрукова, К. Брагіна, Б. Волков, Н. Горбань, І. Малкіна-Пих, Л. Нефедовська, С. Пиявський, О. Понукаліна, О. Толченнов, О. Хухлаєва [1, 2, 3, 6]. Ідеї і теорії поширення та впровадження віртуальної реальності в повсякденне життя суспільства розробляли П. Альошин, В. Бабенко, А. Воронов, О. Генісаревський, Ф. Гиренюк, Л. Гримак, В. Жданов, Д. Іванов, С. Іконніков, М. Кастельс, Е. Ковалевська, І. Корсунцев, Н. Носов, Т. Носова, М. Опеньков, В. Рогозін, Н. Форман, Ф. Хемміт, Е. Шаповалов, Ю. Яценко [5, 6, 7, 10]. Значним є доробок досліджень у сфері виникнення і розвитку інтернет-залежності Е. Бен-Артзи, Т. Больбот, А. Войскунського, І. Гамбургера, І. Голдберг, М. Грифіті, А. Єгорова, А. Жичкіної, С. Каплан, А. Котлярова, Н. Кузнецової, В. Лоскутова, М. Орзак, Е. Петрової, Р. Роджерса, І. Чудової, Н. Шапири, Л. Юр'євої, К. Янг [5, 8, 11, 12]. Організацію профілактики залежної поведінки в сучасному суспільстві вивчали А. Гоголева, Н. Залигіна, А. Котляров, Л. Леонова, К. Лисецький.

Формулювання мети. Мета нашого дослідження полягає у визначенні впливу Інтернет-середовища на студентів університету під час навчальної діяльності та з'ясування впливу окремих складових Інтернет-середовища на психіку студентів.

Завдання дослідження. Визначити особливості позитивного і негативного впливу Інтернет-середовища на студентів і викладачів університету.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерною мережею Інтернет в сучасних умовах охоплено мільярди користувачів. Це найбільше середовище, яке поглинає все більше і більше користувачів, і межа позитивного або негативного впливу Інтернет-середовища не визначена. Усе більше користувачів почали замислюватися про те, що перебування в Інтернет-середовищі є небезпечним і в той же час необхідним з точки зору комунікації, навчання, передачі інформації та її зберігання. **Керівництво держав все більше починає застосовувати контроль над Інтернет-середовищем з метою запобігання розповсюдженню небезпечної інформації, що шкодить людству та створює небезпеку для користувачів Інтернету.**

За результатами досліджень закордонних вчених багато постійних користувачів інтернету бояться негативного впливу Інтернет-середовища на власне здоров'я і фізичну форму. Респонденти найчастіше відзначали негативний вплив Інтернет-середовища на стан їх рук і пальців, на режим сну, зір, загальне психічне і фізичне здоров'я. Молодь завжди більш схильна спостерігати в Інтернеті сильний позитивний фактор, але при цьому значно частіше скаржиться на псування психічного і фізичного здоров'я через тривале сидіння за комп'ютером. Шкідливість Інтернету для здоров'я найчастіше відзначають люди старшої вікової групи [5].

З результатів теоретичного аналізу попередніх досліджень вчених ми виокремили позитивні риси впливу Інтернету. Розглянемо в чому саме полягає позитивний вплив Інтернет-середовища на студентську молоддь. **Так, з'явилась можливість замовляти покупки, їжу, спілкуватися, не відчуваючи кордонів країн [4, 5].** Так само Інтернет-середовище є величезним сховищем інформації. Воно **надає можливість різноманітного навчання, отримання консультації, професії та ін.**

Розглянемо негативні риси впливу Інтернету. Інтернет дає ілюзію вседозволеності. В Інтернеті існують безліч різноманітних клубів: самогубців, наркоманів, початківців-терористів [6, 9, 10]. Перебуваючи в Інтернет-середовищі діти так само вбирають інформацію, як і під час спілкування з батьками та друзями. В Інтернеті є багато сайтів з негативною інформацією, що не відповідають дійсності. На жаль, негативна інформація в Інтернет-середовищі на цей момент значно переважає [6].

Багатогадинна безперервна робота в Інтернет-середовищі негативно впливає на наш організм, а саме – вищу нервову діяльність, ендокринну, імунну та репродуктивну систему, зір і кістково-м'язовий апарат людини, як на психічне, так і фізичне здоров'я студентської молоді.

З точки зору студентів, інтернет є засобом розваги, а вже потім джерелом знань. Та й, чесно кажучи, вони не завжди застосовують Інтернет з користю та як помічника в навчанні.

Для розв'язання завдань дослідження було використано комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: теоретичні – аналіз проблеми впливу Інтернет-середовища на студентів та викладачів у сучасній науковій літературі; узагальнення наукових джерел із зазначеної проблематики; емпіричні – спостереження (застосовувалось для вивчення особливостей навчальної діяльності). Для вивчення негативного і позитивного впливу інтернет-середовища, нами було проведено соціологічне опитування студентів і викладачів, було ви-

брано метод проведення опитування – анкетування роздавальним способом; емпіричні – анкетування, тестування; метод статистичної обробки результатів: кількісний і якісний аналіз отриманих у ході діагностики результатів; математичні – обчислення первинних описових статистик. Для статистичного опрацювання було використано комп’ютерні програми Microsoft Excel 2010.

Для детального вивчення проблеми ми провели опитування серед студентів. Результати опитувань наведено на гістограмах (рис. 1. – рис. 4.). Отримані результати невтішні. В опитуваннях брали участь 14900 студентів та 1100 викладачів університетів (КНТЕУ та НУБіП України).

У першому опитуванні ми отримали такі результати.

Відповіді на питання: «Позитивно чи негативно Інтернет-середовище впливає на студентів?».

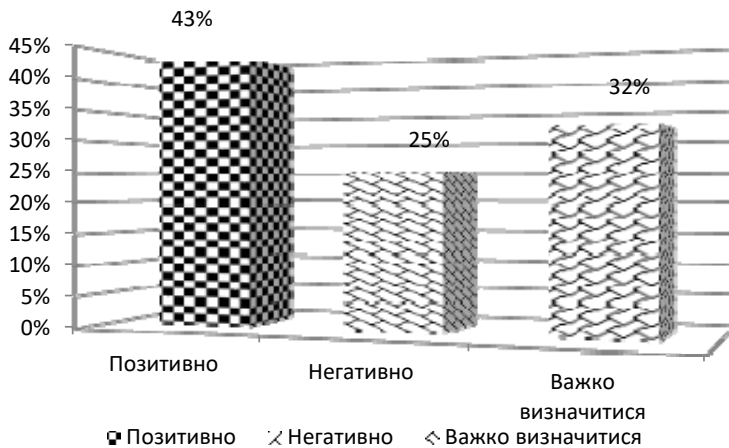

Рис. 1. Узагальнені результати відповіді всіх респондентів студентів на питання: «Позитивно чи негативно Інтернет-середовище впливає на студентів?»

Усього брали участь 14900 респондентів – студентів трьох курсів двох університетів. Далі наведено результати відповіді на вищезазначене питання за трьома курсами. Отже, ми отримали такі результати за I курс.

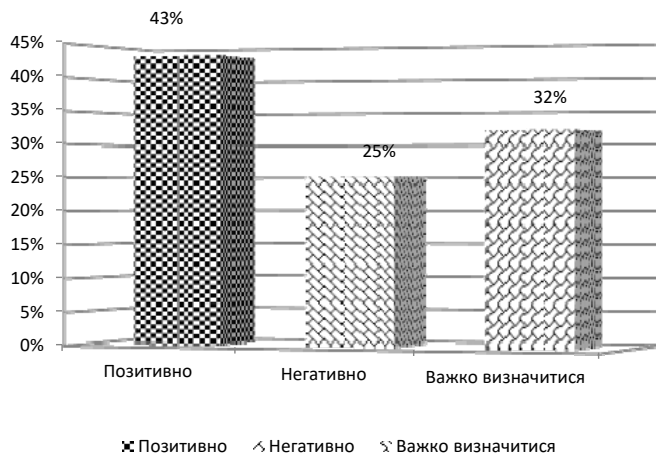

Рис. 2. Результати відповідей на питання: «Позитивно чи негативно Інтернет-середовище впливає на студентів?» студентами I курсу (брали участь 4400 чол.), у %

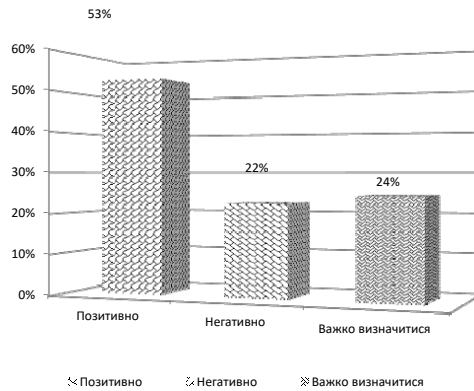

Рис. 3. Результати відповідей на питання: «Позитивно чи негативно Інтернет-середовище впливає на студентів?» студентами II курсу (брали участь 4900 чол.), у %

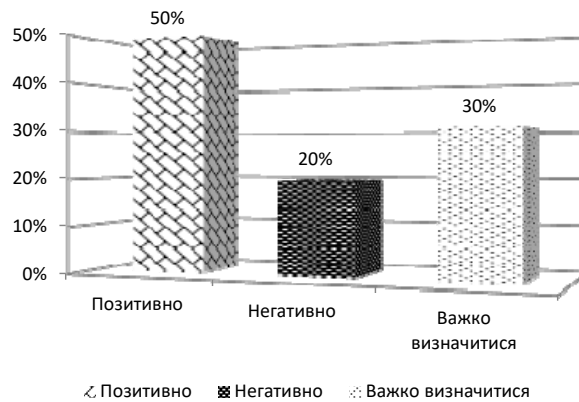

Рис. 4. Результати відповідей на питання: «Позитивно чи негативно інтернет-середовище впливає на студентів?» студентами III курсу (брали участь 5600 чол.), у %

У другому опитуванні ми отримали відповіді на питання «Які із сайтів ви вважаєте корисними?».

Ми спостерігали такі відповіді наших респондентів, а саме:

Рис. 5. Відповіді респондентів-студентів I курсу на питання «Які із сайтів ви вважаєте корисними для навчальної діяльності?» (брало участь 4400 чол.)

Із результатів дослідження у відповідях студентів першого курсу ми спостерігаємо, що вони часто відвідують і вважають їх корисними для себе в навчанні: сайти віртуальних знайомств – 2600 респондентів; сайти з готовими доповідями і рефератами – 3300 респондентів; сайти, що містять музику та відео – 2100 респондентів; сайти ЗМІ – 2900 респондентів; патріотичні сайти – 1200 респондентів; ігрові сайти – 1300 респондентів; сайти містять фото і відео еротичного змісту – 1100 респондентів; пошукові системи – 3600 респондентів; освітні сайти – 3800 респондентів; чати і форуми – 3700 респондентів; віртуальні музеї – 500 респондентів; віртуальні енциклопедії та книги – 780 респондентів.

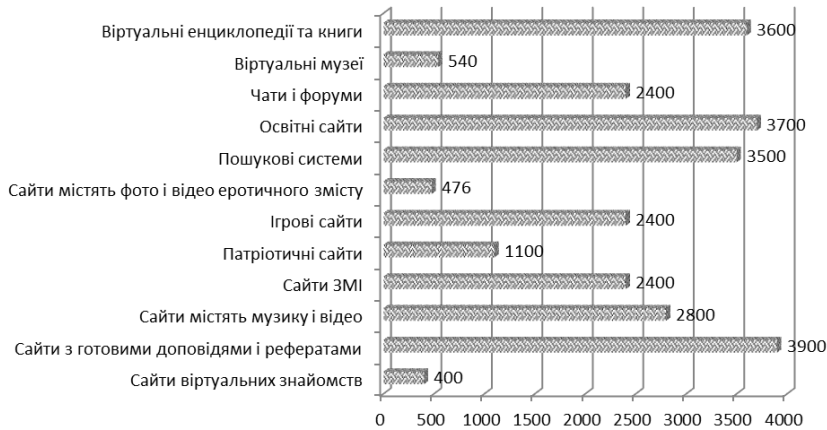

Рис. 6. Відповіді респондентів-студентів II курсу на питання: «Які з сайтів ви вважаєте корисними в навчальній діяльності?» (брали участь 4900 чол.)

Із результатів дослідження у відповідях студентів II курсу ми спостерігаємо, що вони часто відвідують і враховують їх корисними для себе в навчанні: сайти віртуальних знайомств – 400 респондентів; сайти з готовими доповідями і рефератами – 3900 респондентів; сайти, що містять музику та відео – 2800 респондентів; сайти ЗМІ – 2400 респондентів; патріотичні сайти – 1100 респондентів; ігрові сайти – 2400 респондентів; сайти, що містять фото і відео еротичного змісту – 476 респондентів; пошукові системи – 3500 респондентів; освітні сайти – 3700 респондентів; чати і форуми – 2400 респондентів; віртуальні музеї – 540 респондентів; віртуальні енциклопедії та книги – 3600 респондентів.

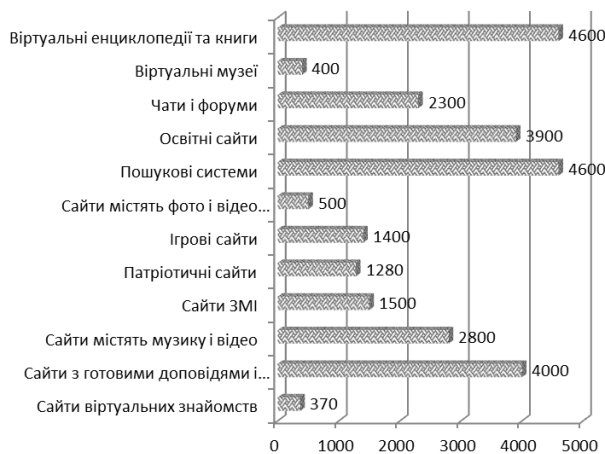

Рис. 7. Відповіді респондентів-студентів III курсу на питання «Які з сайтів ви вважаєте корисними?» (брали участь 5600 чол.)

Із результатів дослідження у відповідях студентів третього курсу ми спостерігаємо, що вони часто відвідують і вважають корисними для себе: сайти віртуальних знайомств – 370 респондентів; сайти з готовими доповідями і рефератами – 4000 респондентів; сайти, що містять музику та відео – 2800 респондентів; сайти ЗМІ – 1500 респондентів; патріотичні сайти – 1280 респондентів; ігрові сайти – 1400 респондентів; сайти, що містять фото і відео еротичного змісту – 500 респондентів; пошукові системи – 4600 респондентів; освітні сайти – 3900 респондентів; чати і форуми – 2300 респондентів; віртуальні музеї – 400 респондентів; віртуальні енциклопедії та книги - 4600 респондентів.

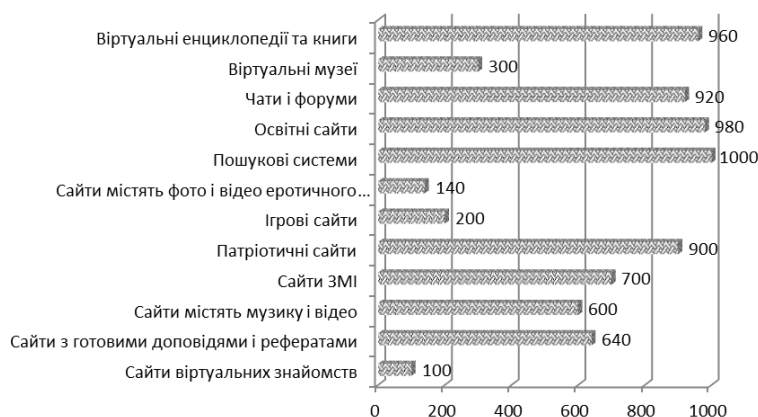

Рис. 8. Відповіді респондентів-викладачів на питання: «Які з сайтів ви вважаєте корисними для навчання?» (брали участь 1100 чол.)

Із результатів дослідження у відповідях викладачів ми спостерігаємо що, вони часто відвідують і вважають корисними для себе в навчальній діяльності: сайти віртуальних знайомств – 100 респондентів; сайти з готовими доповідями і рефератами – 640 респондентів; сайти що, містять музику та відео – 600 респондентів; сайти ЗМІ – 700 респондентів; патріотичні сайти – 900 респондентів; ігрові сайти – 200 респондентів; сайти, що містять фото і відео еротичного змісту – 140 респондентів; пошукові системи – 1000 респондентів; освітні сайти – 980 респондентів; чати і форуми – 920 респондентів; віртуальні музеї – 300 респондентів; віртуальні енциклопедії та книги – 960 респондентів.

Сайти, які найбільше відвідують студенти: наукові – 63,6%; розважальні – 55,4%; службові – 38,0%. Рідше відвідували такі сайти: рекламні – 5,7%; онлайн-магазини – 4,0% [9].

Здійснений аналіз показує, що на сайти знайомств студентська молодь звертається з кількох причин, і ці причини постаралися сформулювати творці таких сайтів у вигляді цілей знайомства, а саме: романтичних, сексуальних, для листування, серйозних стосунків та ін.

Для них не так важливо знайти партнера, щоб потім продовжити з ним зустрічі та перейти до реального спілкування, їх цікавить так звана «тусовка в Інтернет-середовищі» – спілкування з новими людьми через Інтернет без подальших зобов'язань.

Як відомо, людина сприймає навколишню дійсність через 5 органів сприйняття: зір, слух, смак, нюх і дотик. Текст і людська мова вторинні і базовані на первинних образах, створюваних цими почуттями. Тому можливості безпосереднього сприйняття партнера сильно обмежені в Інтернеті. Можливо, саме тому для деяких людей, що мають певні проблеми у спілкуванні, у сфері пов'язаній з емоційним контактом, Інтернет діє як наркотик, тому що в ньому, і зокрема на сайтах знайомств, люди знаходять багато корисної інформації і безболісно для себе розширюють коло спілкування. Для багатьох Інтернет став свого роду екологічної нішею [10].

Для профілактики негативного впливу Інтернету велике значення мають спеціальні «фільтри», які не дозволяють заходити на сайти ненавчального характеру; обмеження віку підлітків, які відвідують Інтернет-кафе та Інтернет-клуби.

Однак, на нашу думку, не варто йти на крайні заходи і забороняти Інтернет взагалі, як це зроблено в Північній Кореї, або обмежити доступ до нього, як це зроблено в Китаї. Інтернет – це геніальний винахід сучасності, який стрімко розширюється.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У цей час Інтернет містить багато корисного для користувачів, однак також в мережі є багато негативної інформації.

Результати опитувань студентської молоді наочно показують уподобання студентів в Інтернет-середовищі. Думка викладачів та студентів стосовно корисності та шкідливості інформації в Інтернет-середовищі значно різняться.

На сьогоднішній день існують методи боротьби з негативом у Інтернет-середовищі, але, на жаль, вони малоефективні. Необхідно, щоб вже у найближчому майбутньому було вжито більш радикальні і дійові методи запобігання негативному впливу та боротьби з його наслідками. Шляхи розв'язання цієї проблеми залежать як від дій держави, так і від свідомості кожної особистості, суспільства в цілому.

Перспективною ми вважаємо розробку тренінгових програм подолання та формування вольових якостей щодо запобігання негативному впливу Інтернет-середовища.

Список використаних джерел

1. Алтухов И.И. Зависимость от компьютерной виртуальной реальности [Текст] / Н.И. Алтухов, К.Ю. Галкин // XIII съезд психиатров Украины: (материалы съезда). – М., 2000. – С. 285–286.
2. Бабаева Ю.Д. Психологические последствия информатизации [Текст] / Ю.Д. Бабаева А.Е. Войскунский // Психологический журнал. – №1. – С. 89–100.
3. Васильев В. Информационное общество и образование [Текст] / В. Васильев, М. Сухорукова // Высшее образование в Украине. – 2004. – № 7. – С. 122–128.
4. Войскунский А.Е. Интернет – новая область исследований в психологической науке [Текст] / А.Е. Войскунский // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ. - 2002. – № 1. - С. 81–101.
5. К. Янг. Диагноз – Интернет-зависимость [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. Електронні дані. – Русский народный сервер против наркотиков: электронный журнал Мир Internet. – 2001. – №41 – Режим доступа: <http://www.narcom.ru/ideas/common/15.html>
6. Корытникова Н.В. Интернет-зависимость и депривация в результате виртуальных взаимодействий // Социологические исследования. – 2010. – № 6. – С. 70–79.
7. Практична психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, Г.М. Ржевський та ін. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 728 с.
8. Ржевський Г.М. Багатовекторний вплив інтернет-середовища і соціальних мереж на студентів та викладачів університету / Г.М. Ржевський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. Педагогіка, психологія, філософія / редкол.: С.М. Ніколаєнко (відп. ред.) та ін. – Вип. 277. – К.: Мілленіум, 2017. – С. 219.
9. Ржевський Г.М. Дослідження рівня користування студентами інтернет-середовищем під час навчання / Г.М. Ржевський // Актуальні наукові психологічні та педагогічні дослідження сучасності: VI-та Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція (26–27 жовтня 2017 р.): тези та статті доп. // відп. ред. Г.М. Ржевський, Т.Д. Перепелюк. – К.: НУБіП, 2017. – С. 24–36.
10. Шиянов, Е.Н. Интернет-зависимость и ее профилактика у студентов [Текст]: учеб.-метод. пос. / Е.Н. Шиянов, М.И. Дрепа. – Ставрополь: Графа, 2009. – 348 с.
11. Вікторова Л.В. Навчання в Інтернет середовищі [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ: НУБіП, 2017. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/38366> (дата звернення 22.01.2018).
12. Про підготовку і проведення VI Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Актуальні наукові психологічні та педагогічні дослідження сучасності» [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Київ: НУБіП, 2017. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/38136>

References

1. Altukhov, I.I. (2000). *Zavisimost ot kompiuternoї virtualnoї realnosti* [Dependence on computer virtual reality]. *Materialy XIII sezda psikhiatorov Ukrainy* [Materials of the XIII Congress of Psychiatrists of Ukraine]. Moscow, pp. 285–286 (In Russian).
2. Babaeva, Yu.D. & Voiskunskii, A.E. (2004). *Psikholohicheskie posledstviia informatizatsii* [Psychological consequences of informatization]. *Psikholohicheskii zhurnal* [Psychological Journal], no. 1, pp. 89–100 (In Russian).

3. Vasilev, V. & Sukhorukova, M. (2004). *Informatsionnoe obshchestvo i obrazovanie* [Information society and education]. *Vysshee obrazovanie Ukrainy* [Higher education in Ukraine], no. 7, pp. 122–128 (In Russian).
4. Voiskunskii, A.E. (2002). *Internet – novaia oblast issledovaniy v psikhologicheskoi nauke* [Internet is a new area of research in psychological science]. *Uchenye zapiski kafedry obshchei psikhologii MHU* [Scientific notes of the Department of General Psychology of Moscow State University], no. 1, pp. 81–101 (In Russian).
5. Yanh, K. (2001). *Diahoz – Internet-zavisimost* [Diagnosis – Internet addiction]. *Russkii narodnyi server protiv narkotikov* [Russian people's server against drugs], no. 41. Access mode: <http://www.narcom.ru/ideas/common/15.html> (In Russian).
6. Korytnikova, N.V. (2010). *Internet-zavisimost i deprivatsiia v rezultate virtualnykh vzaimodeistvii* [Internet dependence and deprivation as a result of virtual interactions]. *Sotsiologicheskie issledovaniia* [Sociological research], no. 6, pp. 70–79 (In Russian).
7. Rzhhevskiy, H.M., Korolchuk, V.M. & Korolchuk, M.S. (2014). *Praktychna psikhologhiia* [Practical Psychology]. Kyiv, Kyivskii natsionalnyi torhivelno-ekonomichnyi universytet Publ., 728 p. (In Ukrainian).
8. Rzhhevskiy, H.M. (2017). *Bahatovektornyi vplyv internet-seredovyschcha i sotsialnykh merezh na studentiv ta vykladachiv universytetu* [Multivector impact of the Internet environment and social networks on university students and lecturers]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Pedagogika, psikhologhiia, filosofiiia* [Scientific Newsletter of the National University of Bio-and-Resource and Natural Resources of Ukraine. Pedagogy, Psychology, Philosophy]. Kyiv, Millennium Publ., issue 277, pp. 219–233 (In Ukrainian).
9. Rzhhevskiy, H.M. (2017). *Doslidzhennia rivnia korystuvannia studentamy internet-seredovyschcha pid chas navchannia* [Study of the level of use of the student by the Internet environment during the training]. *Materialy VI Vseukrainskoi naukovoï Internet-konferentsii 'Aktualni naukovi psikhologichni ta pedahohichni doslidzhennia suchasnosti'* [Materials of the 5th All-Ukrainian Scientific Internet Conference 'Current Scientific Psychological and Pedagogical Studies of the Present']. Kyiv, NUBiP, pp. 24–36 (In Ukrainian).
10. Shiiyanov, E.N. & Drepa, M.I. (2009). *Internet-zavisimost i ee profilaktika u studentov* [Internet addiction and its prevention among students]. Stavropol, Hrafa Publ., 348 p. (In Russian).
11. Viktorova, L.V. (2017). *Navchannia v Internet-seredovyschchi* [Learning in the Internet environment]. Kyiv, NUBiP Publ. Access mode: <https://nubip.edu.ua/node/38366> (In Ukrainian).
12. *Pro pidhotovku i provedennia VI Vseukrainskoi naukovoï internet-konferentsii 'Aktualni naukovi psikhologichni ta pedahohichni doslidzhennia suchasnosti'* (2017). [About the preparation and holding of the VI All-Ukrainian scientific Internet conference 'Actual scientific psychological and pedagogical research of the present']. Kyiv, NUBiP Publ. Access mode: <https://nubip.edu.ua/node/38136> (In Ukrainian).

В статье определена степень разработки проблемы исследования влияния Интернет-среды на студенческую молодежь в современных условиях. Определены особенности положительного и отрицательного влияния отдельных составляющих Интернет-среды на психику студентов. Исследовано мнение студентов и преподавателей относительно перечня сайтов и их пользы для обучения и профессиональной деятельности. Разработаны рекомендации по предупреждению негативного воздействия.

Ключевые слова. Интернет-среда, студенты, особенности, положительное и отрицательное влияние, рекомендации.

Introduction. The article defines the degree of development of the issue of studying the impact of Internet environment on student youth in modern conditions. The features of negative and positive influence are determined. The influence of individual components of the Internet environment on student's psyche is revealed. Students' opinions about the list of sites and their usefulness for training and professional activity are determined. Recommendations on the prioritization of negative influence have been developed.

Key words. Internet environment, students, features, negative and positive influences, recommendations.

Одержано 3.01.2018.